

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XXIII. De ipsa charitate secundum se.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

tum. Non autem prohibetur quod parentes deho-
norentur, nisi per hoc, quod de non honorantibus pe-
na adhibetur in lege. Et quia debitum est ad huma-
nam salutem, ut speret homo de Deo, fuit ad hoc
homo inducendus aliquo praedictorum modorum quasi af-
firmative, in quo intelligeret prohibitio oppositi.

Super quæst. uigesi-
mā secundā articu-
lum secundum.

ARTICVLVS II.

Vtrum de timore fuerit dandum ali-
quod præceptum.

AD SECUNDVM sic procedi-
tur. Videtur, quod de timore
non fuerit dandum aliquod præ-
ceptum in lege. Timor enim Dei est
de his, quæ sunt præambula ad legem,
cum sit initium sapientie: sed ea quæ
sunt præambula ad legem, non cadunt sub
præceptis legis. ergo de timore non est
dandum aliquod præceptum legis.

¶ 2 Præ. Posita causa ponit effectus: sed
amor est causa timoris. omnis enim timor
ex aliquo amore procedit, ut dicitur Au. I. li. 3. q. ergo
superposito præcepto de amore, superfluum
fuit præcipere timorē.

¶ 3 Præ. Timori aliquo modo opponitur
presumptio: sed nulla prohibito inuenitur
in lege de presumptione data. ergo uidetur
quod nec de timore aliquod præceptum dari
deberet.

SED CONTRA est, quod dicitur
Deut. 10. Et nunc Israel, quid dominus
Deus tuus petit a te, nisi ut timeas
dominum Deum tuum; sed illud a nobis
requirit, quod nobis precipit obseruandum.
ergo sub præcepto cadit, quod aliquis
timeat Deum.

RESPON. Dicendum, quod duplex
est timor. scilicet seruilis, & filialis.
Sicut autem aliquis inducitur ad
obseruantiam præceptorum legis per
spem præmiorum, ita est inducitur ad
legis obseruantiam per timorem penarum,
qui est timor seruilis. Et sicut patet
secundum prædicta, in ipsa legislatione non
fuit præceptum dandum de actu
spei, sed ad hoc fuerunt homines
inducendi per promissa: ita nec de timore,
qui respicit penam, fuit præceptum
dandum: sed ad hoc fuerunt homines
inducendi per cō-
minationem penarum, quod fuit factum
& in ipsis præceptis decalogi, & postmodum
consequenter in secundariis legis
præceptis. Sed sicut sapiētes, & prophete
consequenter, intendentes homines
stabilire in obseruantia legis, documenta
tradiderunt de spe per modum
admonitionis, uel præcepti, ita etiam
de timore: sed timor filialis, qui
reuerentiā exhibet Deo, est quasi
quoddam genus ad dilectionem Dei, &
præcipit quoddam omnium eorum, quæ
in Dei obseruantia reuerentia. Et ideo
de timore filiali dantur præcepta in
lege, sicut & de dilectione, quia utriusque
est præambulum ad exteriores actus, qui
præcipiuntur in lege, ad quos
pertinent præcepta decalogi. Et ideo in au-

Authoritate legis inducitur requiritur ab
homo timor, & ut ambulet in uia Dei
colendo ipsum, & ut diligat ipsum.
AD PRIMVM ergo dicendum, quod timor
filialis est quoddam præambulum ad legem,
non sicut extrinsecum aliquid, sed sicut
principium legis, sicut est dilectio.
Et ideo de utroque dantur præcepta, quæ
sunt quasi quædam principia communia
totius legis.

AD SECUNDVM dicendum, quod ex amore
sequitur timor filialis, sicut et alia bona
opera, quæ ex charitate fiunt. Et ideo
sicut post præceptum charitatis dantur
præcepta de aliis actibus uirtutum: ita
et simul dantur præcepta de timore, &
amore charitatis. Sicut et in scientiis
demonstratiuis non sufficit ponere
principia prima, nisi et ponantur
cōclusiones, quæ ex his sequuntur uel
proximè, uel remote.

AD TERTIUM dicendum, quod inductio
ad timorē sufficit ad excludendā
presumptionē, sicut et inductio ad
spem sufficit ad excludendā
desperationē, ut dictum est.

QVAESTIO XXIII.

De Charitate secundum se, in octo
articulis diuisa.

Super quæst. uigesi-
mā tertiam articulum
primum.

CONSEQUENTER cō-
siderandum est de chari-
tate. Et primò, de ipsa
charitate. Secundo, de do-
no sapientie ei correspondente.

¶ Circa primum consideranda
sunt quinque. Primò, de ipsa
charitate. Secundo, de obiecto
charitatis. Tertio, de actibus eius. Quarto,
de uitijs oppositis. Quinto, de
præceptis ad hoc pertinentibus.

¶ Circa primum est duplex
consideratio. Prima quidem de ipsa
charitate secundum se. Secunda, de
charitate per cōparationē ad
subiectum. Circa primum
quæritur octo.

¶ Primo, Vtrum charitas sit
amicitia.

¶ Secundo, Vtrum sit aliquid
creatum in anima.

¶ Tertio, Vtrum sit uirtus.

¶ Quarto, Vtrum sit uirtus
specialis.

¶ Quinto, Vtrum sit una
uirtus.

¶ Sexto, vtrum sit maxima
uirtutū.

¶ Septimo, Vtrum sine ea
possit esse aliqua uera uirtus.

¶ Octauo, vtrum sit forma
uirtutū.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum charitas sit
amicitia.

AD PRIMVM sic proceditur.
Videtur, quod charitas non
sit amicitia. Nihil enim est
ita proprium amicitie, sicut
coniuere amico, ut dicitur
Philos. in 8. Eth. sed charitas
est hominis ad Deum, & ad
angelos, quorum non est
cum hominibus conuersatio,
ut dicitur Dan. 2. ergo charitas
non est amicitia.

¶ 2 Præ. Amicitia non est sine
redemptione, ut dicitur
† in 8. Eth. sed charitas
habetur et ad inimicos.
Secunda Secunda S. Thomæ.

IN 1. arti. q. 23. nota
Nouit, quod amicitia
dupliciter sumi potest,
scilicet pro relatione, qua
amicus amico dicitur,
& sic non est ad
positum: & pro
fundamento huiusmodi
relationis, habitu scilicet
amoris talis, & sic
charitas dicitur amicitia.
Importat autem talis,
ut in litera patet, tres
conditiones, scilicet
beneficentiam, redam-
nationem, & communi-
cationem. Amor enim
quo alicui bonum uolumus
cum mutuo amore
fundatus super aliqua
communicatione, puta,
sanguinis, ut inter
confratres: uel militie,
ut inter commilitones
&c. habet rationem
amoris amicitie. Et si
his adiunxeris, quod
amore illo uelimus
bonum alicui propter
seipsum principaliter,
quod communicatio est
in præceptis anime
bonis, habebitur non
solum ratio amicitie,
sed amicitie maxime
honestæ. Et adhuc si
adiunxeris, quod
communicatio ista
conferat in supernaturali
consortio diuine
gratiæ, habebitur ratio
amicitie diuine, &
nere sic est. Charitas
enim amicitia non
quæcunque, sed diuina
est, consequens
communicationem
naturæ diuine in
creatura rationali,
per quam diuina
beatitude participat
fuit.

Art. primus ad 1.

2 di. 27. q. 2
art. 1. Et uirt.
q. 1. art. 5. ad
5. & q. 2. art.
2. ad 8.
* li. 8. 5. an
te med. 10. 5

† lib. 8. Eth.
c. 3. tom 5.

G 4 mus

mus hic in spe, & in patria in re. Exprimi-
tur autem huiusmodi
comunicatio mul-
tis rationibus in scri-
ptura, quandoque ut
conciuium, quando-
que ut domesticum
iuxta illud ad Ephes.
4. Estis ciues Sancto-
rum, & domestici
Dei: quandoque ut
sociorum, quando-
que ut fratrum, quan-
doque ut sponsae,
seu uxoris, ut patet
ex diuersis locis sa-
cræ scripturæ. Præci-
pua tamen & magis
propria expressio ui-
detur communica-
tio filiorum ad pa-
trem. In hac enim &
confortium naturæ,
& reuerentia, & inæ-
qualitas, & propor-
tio iustitiæ & amo-
ris, & excellentia, &
relatio ad alios dili-
gendos, & quare, ma-
gis exprimi uidentur.
Cum autem audis
charitatem esse ami-
citiæ honesti, ita quod
Deo bonum uolu-
mus propter seipsū,
intellige quod dupli-
cia sunt Dei bona,
quædam ad ipsū, quæ-
dam ad ipsū. Bona,
quæ sunt in ipso, si-
cut sua uita, sapientia,
potentia, bonitas, iusti-
tia, misericordia, &
huiusmodi, quæ ni-
hil aliud sunt, quam
ipse Deus, ex cha-
ritate Deo uolumus:
quia complacet nobis
Deum sic esse sicuti
est. Quemadmo-
dum enim intellectu
recto in Deum tunc
ferimur, cum intelli-
gimus eum esse sicuti
est: ita appetitum re-
ctum in Deum tunc
habemus, cum con-
formis est intellectui
recto. Hoc autem est
cum appetitui con-
sonat Deum esse sicut
est, quod signatur per
hoc, quod dicimus,
quod complacet nobis
Deum esse sicuti
est: sicut per opposi-
tum, peruersus erga
Deum appetitus est,
quo alicui displicet
Deum esse sicuti est,
scilicet supra omnia
sapientem, scientem,
omnipotentem &c.
Bona autem quæ ad
Deum sunt, ut honor,
regnum, & obedi-
entia, & breuiter ut oia
in gloriam suam fiat,
ex charitate sic Deo
uolumus, quod hæc non
solum complacent, quod
sunt, sed desideramus
ut sint, & augeantur:

Lib. 8. Ethic. 3. tom. 5.

† In princ. illius. & habetur, tomo 4.

Li. 8. Ethic. 3. a me. to. 2.

Li. 8. c. 2. g. & 1. tom. 5.

cos, secundum illud Matth. 5. Dilige in imicos uestros. ergo charitas non est amicitia.
¶ 3. Præter. Amicitia tres sunt species, secundum Philosophum * in 8. Eth. scilicet amicitia delectabilis, utilis, & honesti. sed charitas non est amicitia utilis, aut delectabilis. † dicit enim Hier. in episto. ad Paulinum, quæ ponitur in principio Bibliæ, illa est uera necessitudo, & Christi glutino copulata, quam non utilitas rei familiaris, non presentia tantum corporum, non subdola & palpans adulatio, sed Dei timor, & diuinarum Scripturarum studia conciliant. Similiter etiam non est amicitia honesti, quia charitate diligimus etiam peccatores: Amicitia uero honesti non est nisi ad uirtuosos, ut dicitur * in 8. Eth. ergo charitas non est amicitia.

SED CONTRA est, quod Io. 15. dicitur. Iam non dicam uos seruos, sed amicos meos: sed hoc non dicebatur eis, nisi ratione charitatis. ergo charitas est amicitia.

RESPON. Dicendum, quod secundum Philosophum * in 8. Eth. Non quilibet amor habet rationem amicitia, sed amor qui est cum beneuolentia, quando. scilicet sic amamus aliquem, ut ei bonum uelimus. Si autem rebus amatis non bonum uelimus, sed ipsum eorum bonum nobis uelimus, sicut dicimur amare uinum, aut equum, aut aliquid huiusmodi, non est amor amicitia, sed cuiusdam concupiscentia. Ridiculum enim est dicere, quod aliquis habet amicitiam ad uinum, uel ad equum. Sed nec beneuolentia sufficit ad rationem amicitia, sed requiritur quædam mutua amicitio: quia amicus est amico amicus. Talis autem mutua beneuolentia fundatur super aliquam communicationem. Cum ergo sit aliqua communicatio hominis ad Deum, secundum quod nobis suam beatitudinem communicat, super hanc communicationem oportet aliquam amicitiam fundari. De qua quidem communicatione dicitur. ad Corin. 1. Fidelis Deus, per quem uocati estis in societatem filij eius. Amor autem super hanc communicationem fundatus, est charitas. Unde manifestum est, quod charitas amicitia quædam est hominis ad Deum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod duplex est hominis uita. Vna quidem exterior secundum naturam sensibilem & corporalem: & secundum hanc uitam non est nobis communicatio, uel cooperatio cum Deo, & angelis. A-

lia autem est uita hominis spiritualis secundum mentem: & secundum hanc uitam est nobis cooperatio & cum Deo, & angelis, in presentia quidem statu imperfecte. Unde dicitur Phil. 3. Nostra cooperatio in celis est. Sed ista cooperatio perficitur in patria, quando serui eius seruiunt Deo, & uidebunt faciem eius, ut dicitur Apoc. ult. Et ideo hic est charitas imperfecta, sed perficitur in patria.

AD SECUNDVM dicendum, quod tunc dicitur ad aliquem dupliciter. Vno modo dicitur ad aliquem, in quantum est, nisi ad aliquem modo se extendit ad aliquem respectu rationis: sicut si aliquis habet amicitiam ad aliquem, ratione cuius diligit omnes ad quem pertinent, siue filios, siue seruos, siue cunctos ei attinentes, & tanta potest esse dilectio, quod propter amicum amentur hi, qui nolunt, et si nos offendant, uel odiant. Et hoc amicitia charitatis se extendit ad innumeros diligimus ex charitate in ordine ad Deum, principaliter habetur amicitia charitatis.

AD TERTIUM dicendum, quod amicitiam non habetur nisi ad uirtuosum, sicut ad personam: sed eius intuitu diliguntur etiam res, etiam si non sint uirtuosi. Et hoc modo quæ maxime est amicitia honesti, scilicet charitatis, quos ex charitate diligimus propter.

ARTICVLVS II.

Utrum charitas sit aliquid creatum in anima.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit aliquid creatum in anima. Dicit enim Au. * in 8. de Trinitate. Qui proximum diligit, consequens est ut ipsam dilectionem diligit. Deus autem dilectio est: consequens est ergo ut precipue Deum diligit. Et in 15. de Trinitate dicitur. Itaque dictum est, Deus charitas est: sicut dictum est, Deus spiritus est. ergo charitas non est aliquid creatum in anima, sed est ipse Deus.

¶ 2. Præterea. Deus est spiritualiter uita anime, sicut anima uita corporis, secundum illud Deut. 30. Ipse est uita tua: sed anima uiuificat corpus per seipsam. ergo Deus uiuificat animam per seipsum. Viuificat autem eam per charitatem, secundum illud 1. Ioan. 3. Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad uitam, quoniam diligimus fratres. ergo Deus est ipsa charitas.

¶ 3. Præter. Nihil creatum est infinitate uirtutis, sed magis omnis creatura est uanitas: charitas autem non est uanitas, sed magis uanitati repugnat, & est infinitate uirtutis, quia animam hominis ad bonum infinitum perducit. ergo charitas non

ne stabilis intantum. Maior siquidem illa, Nullus actus perfecte producit ab aliqua potentia...

est aliquid creatum in anima. SED CONTRA est, quod Aug. dicit * 13. de doctrina Christiana. Charitatem voco motum animi ad fruendum Deo propter ipsum: sed motus animi est aliquid creatum in anima: ergo & charitas est aliquid creatum in anima.

RESPON. Dicendum, quod Magister perscrutat hanc questionem * in 17. dist. primi lib. sent. & ponit, quod charitas non est aliquid creatum in anima, sed est ipse Spiritus sanctus in anima, sed est ipse Spiritus sanctus. Nec est sua intentio, quod iste motus dilectionis, quo Deum diligimus, sit ipse Spiritus sanctus: sed quod iste motus dilectionis est a Spiritu sancto non mediante aliquo habitu, sicut a Spiritu sancto sunt alij actus virtuosus mediantibus habitibus aliarum virtutum, puta, fidei, aut spei, aut alicuius alterius virtutis. Et hoc dicebat propter excellentiam charitatis: sed si quis recte consideret hoc magis redundat in charitatis detrimentum. Non enim motus charitatis ita procedit a Spiritu sancto mouente humanam mentem, quod humana mens sit mota tantum, & nullo modo sit principium huius motus: sicut cum aliquod corpus mouetur ab aliquo exteriori mouente. Hoc enim est contra rationem voluntarij, cuius oportet principium in ipso esse, sicut supra dictum * est. Vnde sequeretur, quod diligere non esset voluntarium, quod implicat contradictionem, cum amor de sui ratione importet, quod sit actus voluntatis. Simi-

teris virtutibus, quod inclinatio charitatis est maior ad suum actum, quam aliarum ad suos: tum quia in his, que non mole magna sunt, idem est maius quod in elius: ac per hoc charitatis inclinatio, cum sit melior, erit maior: tum quia videmus, quod magis inclinatur appetitus superior ad suum bonum, quam appetitus inferior ad suum.

liter etiam non potest dici, quod sic moueat Spiritus sanctus voluntatem ad actum diligendi, sicut mouetur instrumentum, quod et si sit principium actus, non tamen est in ipso agere, vel non agere. Sic enim tolleretur ratio voluntarij, & excluderetur ratio meriti, cum tamen supra * habitum sit, quod dilectio charitatis est radix merendi: sed oportet quod sic voluntas moueatur a Spiritu sancto ad diligendum, quod etiam ipsa sit efficiens hunc actum. Nullus autem actus perfecte producit ab aliqua potentia actiua, nisi sit ei conaturalis per aliquam formam, que sit principium actionis. Vnde Deus, qui omnia mouet ad debitos fines, singulis rebus indidit formas, per quas inclinantur ad fines sibi prestitutos a Deo, & secundum hoc disponit omnia suauiter, vt dicitur Sapientia octauo. Manifestum est autem, quod actus charitatis excedit naturam potentie voluntatis. Nisi ergo aliqua forma superadderetur naturali potentie, per quam inclinaretur ad dilectionis actum, esset actus iste imperfectior actibus naturalibus, & actibus aliarum virtutum, nec esset facilis, & delectabilis. Quod patet esse falsum: quia nulla virtus habet tantam inclinationem ad suum actum sicut charitas, nec aliqua ita delectabiliter operatur. Vnde maxime necesse est, quod ad actum charitatis in nobis existat aliqua habitualis forma superaddita potentie naturali, inclinans

in opere. Omnia enim quecumque in aliquo inclinatur, in quantum amant illud, inclinatur in illud. Ipse ergo amor magis inclinatur ad amandum. Et similiter in quibuscumque delectamur, quantum amamus. Quanto ergo magis ipse amor in suo amandi opere delectabitur? Et propter hanc rationem, que est ex propriis charitatis: quia nulla virtus nisi charitas est amor, auctor sine probatione alia, ut patet, pertransiit. Et per hanc patet solutio obiectionum in promptu: quia, si non est equa comparatio inclinationum & inclinationis. Virtutes enim ceterae sunt sicut inclinatur ad suos actus: charitas autem est ipsa inclinatio in suum actum: & ideo charitati primo, reliquis per se secundo conuenit inclinari in suos actus. Iuxta autem antedicta patet solutio obiectionum ex hoc, quod licet sit equalitas proportionalis in omnibus uirtutibus ad suos actus, non tamen est equalitas quantitatiua, propter quam in equa linearum dictum est, quod nulla uirtus habet tantam inclinationem ad suum actum.

Circa eadem rationes dubium occurrit: quia si charitas ponit in anima hos tres modos operandi, scilicet perfecte, faciliter, & delectabiliter, poterit quis expertus in seipso faciliter, delectabiliter, atque vt conaturaliter exercitium actus charitatis: scire per experientiam, (quod est maxima certitudo) se esse in charitate, quod est inconueniens. Ad hoc dicitur, quod actus refertur ad habitum, & potentiam, a quibus est. Et licet referendo actum ad habitum, conuenientia sit inter habitus acquisitos, & infusos, quia quilibet perfectionem, facilitatem, & delectationem ex illa habet, ut dictum est: referendo

1. q. 114. art. 4.

do tamen actum ad potentiam operatiuam, differentia est inter actus habituum acquisitorum, & infusorum circa communicationem harum conditionum: quoniam in acquisitis quantum habet subiectum de habitu, tantum habet de perfectionis, facilitatis, & delectationis modo. Ethoc, quia habitus acquiritur ex actibus, ex quibus operatiua potentia continuo perficitur, & inclinatur magis ad similes actus.

D.484.

In infusis autem subiectum habet habitum, sine hoc quod subiectum participet ipsum per modum habitus firmiter & conformiter ad inclinationem illius propter oppositam causam: quia si non ex actibus, sed de foris venit. Et propterea euenit, vt in acquisitis continua delectatio in opere fit signum generati habitus. In infusis vero habitus est absque delectatione communicata subiecto, propter quod dicitur in litera, quod nulla virtus sic inclinatur, & delectatur, & non dicitur, Nullus habes virtutem tantum inclinatur, & delectatur: & quando etiam continua est delectatio in opere, non est infallibile signum, quamuis plurimum verisimile in infusis habitus, quia potest ex acquisito simili habitu, vel conaturali inclinatione, delectatio in opere simili operi habitus infusi puenire. ¶ Ad obiectionem ergo dicitur, quod quamuis habens habitum infusum, & vtens illo, sit principium a usque perfectum quantum ad integritatem, antequam firmetur habitus: & quantum ad modum integritatis, postquam habitus infusus firmatus est per modum habitus, & similiter inclinatur, quantum est ex parte habitus, & deberet inde delectari ante firmatum habitum, & post quasi connaturalem habitum infusum factum simpliciter inclinatur, & delectatur in illius habitus infusi opere: non tamen sequitur, quod experientia certa cognoscat in se esse habitum infusum illorum. ¶ Huius principium, quia actus illi possunt ex alio principio expertas conditiones & modos habere. Lex acquisito habitu simili, vel naturali inclinatione. Notanter autem dixi expertos: quoniam nos esse perfectum principium secundum rem, actus secundum rem habitus infusi, quamuis in nobis sit, non tamen experimur. Si enim hoc experientia cognosceremus, certissima cognitione charitatem, fidem, & spem infusas in nobis esse sciremus. Hoc enim non potest supplere habitus acquisitus, aut inclinatio naturalis, vt. Constituat principium perfectum actus sui rem pertinentis ad habitum infusum, vt patet. Et propterea auctor ex ratione perfecti principij probauit in litera necessitatem charitatis, & in ea fundauit conclusionem, & non super promptitudine & delectatione, quae possunt suppleri per inclinationem acquisiti habitus, vel naturae.

¶ In eodem art. in reipsonse ad tertium, dubium occurrit circa illam allatam propositionem. Charitas operatur formaliter, &c. Est enim potius ad oppositum, quam ad intentum: quoniam operari formaliter, dupliciter intelligi potest, vel principiari opus, vt formam. i. quo aliquid operatur, ut calor est principium calefaciendi: uel facere effectum formalem, ut calor facit esse calidum id, in quo est. Quocumque autem modo sumatur, si forma facit effectum infinitum ex modo faciendi, non euaditur quin sit infinita, immo potius inferatur infinitas forma ex effectu formali, & actu elicto si sit infinitus, quia constat quod quantitas virtusque sequitur quantitatem formae. Non enim calor vt tria, constituit esse calidum vt decem, nec elicit calefactionem vt decem. Male igitur ex modo operandi formaliter, retorquetur infinitas in charitatis auctore, & tollitur ab ipsa charitate.

¶ Ad euentiam huius rei scito, quod cum formae accidentales a substantialibus proficiantur, oportet efficaciam formarum accidentalium in substantiarum virtutes resolueri, quibus sunt conaturalia accidentia illa secundum se, vel sua principia, ut patet de calore conaturali primo substantialis ignis. Eius enim efficacia ubique inueniatur in ignem resoluatur. Propter quod in secundo de anima, augmentum ex eo, quod a calore causatur, igni tribuebatur ab Empedocle, & ex natura ignis reprobatum ab Aristotele. Propter quod, cum charitas talis forma accidentalis sit, ut nulli

creaturae factae, aut factibili conaturalis esse potest, neque substantiae non secundum accidentis naturam, sed conaturaliter conaturalis sit: efficacia eius in quo conueniunt secundum diuinitatis naturam pensanda est, & in hoc dicitur, vt proximum & conaturale eius principium sit.

tentes, ex uerbis eius sumplerunt occasionem errandi.

AD SECVNDVM dicendum, quod Deus est uita effectiue, & anima per charitatem & corporis per animam: sed formaliter charitas est uita anime, sicut & anima corporis. unde per hoc potest concludi, quod sicut anima immediate vnitur corpori, ita charitas animae.

AD TERTIVM dicendum, quod charitas operatur formaliter. Efficacia autem formae est secundum virtutem agentis, qui inducit formam. Et ideo patet, quod charitas non est infinita, sed quod facit effectum infinitum, dum coniungit animam Deo iustificando ipsam: hoc demonstrat infinitatem uirtutis diuinae, qui est charitatis actor.

ritatis non sicut communiter est creator, sed sicut sibi soli commanicator. Hinc enim fit quod charitas diuina est, & formaliter facit hominem dei conaturaliter, & per actum elictum actualiter. Si autem actum Deo, infinitum quid est excedens omnem creaturam agentis creati, & creabilis.

¶ Ad litteram autem uerba descendendo ad ueritatem operum participata in subiecto alterius naturae, resoluuntur in quod utitur tantum illa, quo proficiuntur, & cui conaturalis est, ut in participata in animalibus & referuntur in animalibus, quod utitur in ignem unde est. Et licet utrumque hominem agit, & operatur per calorem: non solum tamen illud, sed etiam modo, quia hoc ut utitur, ille ut causat, sed effectus caloris ut sic, non attribuitur proprie, sed ut utitur, & ignem resoluatur in illud utitur, & in exemplo allato ex secundo de anima de augmento animalis. Sic autem est in proposito charitatis forma participata in uoluntate creaturae spirituales, sed semper operatur formaliter, ut quoque non habeat duplex quod hominem utitur, & charitas respectu aliorum effectum homo patitur, & charitas quo, respectu tamen proprii effectus charitatis: & charitatis origine se tenet solus Deus est, ut quod. Talis autem effectus est infinitas, quae charitatis efficacia charitatis in faciendo effectum resoluatur, ut causam actiuam, ut quod uere, & proprie inducitur ut causam actiuam, ut quod uere, & proprie oppositum dicitur, quod auctor non intendit, quod charitas formaliter idem per modum formae, ut utitur, ut effectiue, i. per modum agentis, ut quod est proprie. Et propterea opum, subtiliter, & clausissime dicitur, quod efficacia formae est secundum uirtutem agentis, ut quod formam. Oportet namque ubi solummodo operatur per modum formae, requirere aliam operatiuam proprii actus, ex quo fit efficacia illius formae. Charitas operari sic per modum formae proficiuntur, ut quod per modum uert agentis. Et sic patet, quod charitas operatur arguendo assumptorum, per se solum in conueniunt. Reducit in iste modus ad unum illum in conueniunt, ut quod patet ex dictis. Patet quoque quod proprie operatur formaliter, inserto intentum, quod charitatis operari habetur, quod non oportet quod ipsa formaliter, sed quod sit ab infinito simpliciter, ut conueniunt, licet conaturalis proprietatis. Patet tertio, quod charitas quod charitas est non minus infinita, quam proprie, & suus actus elicitus, & quod infinitas, ut effectum causam querendam esse in infinito simpliciter, ut effectum causam operandi formaliter in charitatis auctore.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

ARTICULVS III. DE VIRTUTE CHARITATIS. QVAESTIO XXXIII. Vtrum charitas sit uirtus specialis.

Ad tertium. Dicendum, quod omne accidens secundum suum esse, est inferius substantia, quia substantia est ens per se, accidens autem in alio. Sed secundum rationem suae speciei, accidens quidem, quod causatur ex principis subiecti, est indigenius subiecto, sicut effectus causa. Accidens autem quod causatur ex participatione alicuius superioris naturae, est dignius subiecto, in quantum est similitudo superioris naturae, sicut lux diaphano. Et hoc modo charitas est dignior anima, in quantum est participatio quaedam Spiritus sancti.

In articulo, aduerte duo. Primo, quod auer in responsione ad primum rationabilis dicitur, quod charitas non fit uirtus, sed consequens uirtutem. Dicitur autem qualis est charitas, est simpliciter uirtus, quia licet per communicationem diuinae naturae, non superuirtute proprie fundatur. Secundo, quod in responsione ad tertium charitatem nobilioris animae secundum quod ponit, in quantum est actio ordinis secundum rationem suam speciem, quia scilicet est diuini ordinis. Participatio enim est conuertitur ad Deum, ut dicitur in libro de moribus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus. Charitas enim amicitia est quaedam: sed amicitia a Philosophis, non ponitur uirtus, ut in 8. li. Eth. patet. neque enim conuenitur inter uirtutes morales, neque etiam inter intellectuales. ergo etiam neque charitas est uirtus. ¶ 2. Praet. Virtus est ultimū potentia, ut dicitur in libro de celo & mundo: sed charitas non est ultimū sed magis gaudium & pax. ergo uidetur quod charitas non sit uirtus, sed magis gaudium, & pax.

ARTICULVS IIII. DE VIRTUTE CHARITATIS. QVAESTIO XXXIII. Vtrum charitas sit uirtus specialis.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

Ad primum ergo dicitur, quod Philosophus in 8. Ethic. non negat amicitiam esse uirtutem, sed dicit quod est uirtus, uel cum uirtute. Posset enim dici, quod est uirtus moralis circa operationes, quae sunt ad alium, sub alia tamen ratione, quam iustitia. Nam iustitia est circa operationes, quae sunt ad alium sub ratione debiti legalis: amicitia autem sub ratione beneficii cuiusdam debiti amicitialis, & moralis: uel magis sub ratione beneficii gratuiti, ut patet per Philosophum in 8. Ethic. Potest tamen dici, quod non est uirtus per se ab aliis distincta. Non enim habet rationem laudabilem & honestam nisi ex obiecto, secundum se. quod fundatur super honestatem uirtutum. Quod patet ex hoc, quod non quilibet amicitia habet rationem laudabilem, & honestam, sicut patet in amicitia delectabili, & utilitatis. Unde amicitia uirtuosa, magis est aliquid consequens ad uirtutem, quam sit uirtus. Nec est simile de charitate, quae non fundatur principaliter super uirtutem humanam, sed super bonitatem diuinam.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Ad quartum sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit uirtus specialis. Dicitur enim Hieronymus. Vt breuiter omnium uirtutum definitionem complectar, Virtus est charitas, quia diligitur Deus & proximus. Et Aug. dicit in li. de Moribus Ecclesiae, quod uirtus est ordo amoris: sed nulla uirtus specialis ponitur in definitione uirtutis communis. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 2. Praet. Id quod se extendit ad opera omnium uirtutum, non potest esse specialis uirtus: sed charitas se extendit ad opera omnium uirtutum, secundum illud primum ad Cor. 13. Charitas patiens est, benigna est & c. Extendit etiam se ad omnia opera humana, secundum illud 1. ad Cor. ult. Omnia opera uestra in charitate fiant. ergo charitas non est specialis uirtus. ¶ 3. Praet. Praecepta legis respondent actibus uirtutum: sed Aug. in li. de perfectione humanae iustitiae, dicit, quod generalis iussio est. Diliges & generalis prohibitio. Non concupisces. ergo charitas est generalis uirtus.

Super quib. n. g. m. materia articulum sermone.

In sta q. 58. arti. 6. Et 7. di. 2. q. 2. ac 3. Et uirt. 2. cor. & 2. 1. 5. refertur 7. sent. dist. 27. Et id habet Aug. in Epist. 29. a meo medio. 10. 2. Cap. 15. 10. 1. In respon. 10. ne ratiocinationis. 11. 10. mo 7. 1. 2. q. 18. arti. 2. q. 74. ar. 2. 1. 2. q. 7. 4. 1. 1. D 105. alius

ta, nisi referatur ad finale, & perfectum bonum. Et fm hoc simpliciter uera uirtus sine charitate eē nō pōt.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ actus alicui? charitate carentis pōt esse duplex. Vnus quidem fm hoc, q̄ caritate caret, utpote cum facit aliquid in ordine ad id, per quod caret charitate. Et talis actus sēper est malus, sicut Aug. * dicit in 4. contra Iulianū, q̄ actus infidelis, in quantum est infidelis, semper est peccatum, etiam si nudū operiat, uel quicquid aliud huiusmodi faciat, ordinans ad finē suā infidelitatis.

Alius autem potest esse actus charitate carentis non secundum id, q̄ charitate caret, sed secundum quod habet aliquod aliud donum Dei, uel fidem, uel sp̄, uel etiam naturā bonum, quod non totum per peccatum tollitur, ut supra dictum * est. Et secundum hoc sine charitate potest quidem esse, aliquis actus bonus ex suo genere, non tamen perfecte bonus, quia deest debita ordinatio ad ultimum finem.

AD SECUNDVM Dicendum, q̄ cum finis se habeat in agibilibus, sicut principiu in speculabilibus, sicut non potest esse simpliciter uera scientia, si desit recta estimatio de primo & inde monstrabili principio: ita non potest esse simpliciter uera iustitia, aut uera castitas, si desit ordinatio debita ad finem, quā est per charitatem, quantum cumq; aliquis se recte circa alia habeat.

AD TERTIVM Dicendū, quod scientia, & ars de sui rōne important ordinem ad aliquod particulare bonum, non autem ultimum finem humanā uitae, sicut uirtutes morales, quā simpliciter faciunt hominem bonum, ut supra dictum * est: & ideo nō est similis ratio.

li. 4. c. 3. 10. 7.

q. 10. ar. 4. & 1. 2. q. 87. art. 1. & 2.

In corp. ar. & 3. q. 57. & q. 66. ar. 7.

Super quā tertio ar. secūm octauum.

ARTICVLVS VIII.

Utrum charitas sit forma uirtutum.

IN ar. 8. aduerte q̄ uirtutes alie, ut ex supradictis patet, dupliciter sumi possunt. Primo, ut sunt uirtutes in proprio genere, & sic charitas non est earum forma, respectu intellectuum nullam (proprie loquendo) scio formam.

Alio ergo modo sumuntur, uelut uirtutes simpliciter apud theologum. Et sic quia habent quod sunt uirtutes in ordine ad actus formatos, ut in litera dicitur, & formatio est ex charitate ordinante omnium uirtutum actus in finem ultimum simpliciter: ideo charitas est forma uirtutum tanquam constituens eas in esse uirtutis simpliciter. Non solum igitur charitas informat effectiue, quia imperat & ordinat, hoc enim commune est omni imperanti & ordinanti: sed quia participatio passiuā imperii, & ordinationis suae est uelut forma constituens actus alios in

Supra q. 4. ar. 3. & 3. di. 23 q. 3. ar. 1. q. 1. & di. 27. q. 2. ar. 4. q. 3. & ueri. q. 14. ar. 1. & uig. q. 4. ar. 7.

* li. 2. Phys. tex. 70. 10. 2. 7. Ex li. 2. in Luc. in li. re. dicitur magis lita iudiciorum in fine collig. 5. & re. e. 4. se. 1. dist. 24. para. C.

ma actus consequitur formā agentis: unde oportet q̄ in moralibus id quod dat actui ordinem ad finem, det ei & formam. Manifestū est autem secundum praedicta, q̄ per charitatem ordinantur actus omnium aliarum uirtutum ad ultimum finem. Et secundum hoc ipsa dat formam actibus omnium aliarum uirtutum: & pro tanto dicitur esse forma uirtutum. Nam & ipse dicitur in ordine ad actus formatos.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ charitas non est forma aliarum uirtutum non quod simpliciter, aut essentialiter, sed magis circumstantialiter, scilicet omnibus formam imponit modum * praedictum.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ charitas paratur fundamento & radici, in quantum sustentantur, & nutriuntur omnes alie uirtutes secundum rationem, quā fundamentum habent rationem causae materialis.

AD TERTIVM dicendum, quod dicitur finis aliarum uirtutum, quia omnes uirtutes ordinantur ad finem suum. Et quia materiam se concipit ex alio, ex hac ratione dicitur finem uirtutum, quia ex appetitu finis uirtutum actus aliarum uirtutum, imperando ipsas.

QVAESTIO XXIII.

De charitatis subiecto, in duodecim articulis.

DEINDE considerandum est de subiecto in comparatione ad subiectum. ET CIRCA hoc queruntur tria. Primo, Utrum charitas sit in uoluntate in subiecto.

Secundo, Utrum charitas cauetur in actibus praecedentibus, uel ex infusione naturalium.

Tertio, Utrum infundatur secundum naturam.

Quarto, Utrum augeatur in habentibus.

Quinto, Utrum augeatur per additum actuum.

Sexto, Utrum quolibet actu augeatur.

Septimo, Utrum augeatur in infirmis.

Octauo, Utrum charitas uia possit esse.

Nono, De diuersis gradibus charitatis.

Decimo, Utrum charitas possit diminui.

Vndecimo, Utrum charitas semel habita peccati mortalitatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum uoluntas sit subiectum charitatis.

AD PRIMVM sic proceditur. Voluntas non sit subiectum charitatis. n. amor quidam est: sed amor secundum philosophum est in concupiscibili: ergo & charitas concupiscibili, & non in uoluntate.

2. Praet. Charitas est principalissima uirtus supra dictum * est: sed subiectum uirtutum ergo uidetur quod charitas sit in ratione uoluntate.

3. Praet. Charitas se extendit ad omnes uirtutes, secundum illud 1. ad Cor. 13. Charitas in charitate sicut: sed principia humanorum

AD OCTAVVM sic proceditur. Utrum charitas sit forma uirtutum. Forma alicuius rei uel est exemplaris, uel essentialis: sed charitas non est forma exemplaris aliarum uirtutum, quia sic oportet, q̄ alie uirtutes essent eiusdem speciei cum ipsa. similiter et nō ē forma essentialis aliarum uirtutum, quia nō distinguere ab aliis: ergo nullo modo ē forma uirtutum.

2. Praet. Charitas comparat ad alias uirtutes ut radix & fundamentum, sicut illud Ephes. 3. In charitate radicati & fundati. Radix autem, uel fundamentum non hēt rōnem formae, sed magis rōnē materiae, quia ē prima pars generationis: ergo charitas non est forma uirtutum.

3. Praet. Forma, & finis, & efficiēs nō coincidunt in idē numero ut patet in 2. Phys. sed charitas dicitur finis, & mater uirtutum ergo nō debet dici forma uirtutum.

SED CONTRA est, q̄ Ambr. dicit charitatem esse formā uirtutum.

RESPON. Dicendū, q̄ in moralibus forma actus attendit principaliter ex parte finis: cuius rō est, quia principium moralium actuum est uoluntas, cuius obiectū, & quasi forma, est finis. Semper autem for-